Stratificarea socială a emigranților români din Bruxelles[1]

Carmen BANȚA

Mişcarea teritorială a populației şi, în special, a forței de muncă a devenit un fenomen obişnuit în zilele noastre. Amploarea acestuia este în funcție atât de factorul psihologic (opțiunea individuală şi familială), cât şi de cel economic. Emigrația internațională, temporară sau definitivă, este un fenomen în creştere. În contextul accentuării decalajelor economice şi al aplicării doctrinei globalizării, emigrația va avea o mare intensitate dinspre țările sărace spre țările bogate. Migrația externă a persoanelor din țara noastră înregistrează două forme: *definitivă* şi *temporară* sau *circulatorie*. Aceasta din urmă este de tip „du-te-vino", între România şi alte țări, pentru turism, muncă sau afaceri şi se află într-o permanentă extensie socială.

Diacronic, principalul flux migrator românesc în Belgia poate fi împărțit în două mari etape: înainte de revoluția din decembrie 1989 şi după 1989.

Înainte de decembrie 1989, avem de-a face cu o emigrație în mare parte politică. Migrația românilor către Belgia a început de fapt în anii '50, cu câteva familii de boieri şi de prinți care au părăsit țara în momentul venirii comuniştilor la putere în România. Acest proces migrator s-a intensificat în anii '70 – '80, ca urmare a radicalizării regimului Ceauşescu. Fiind în cea mai mare parte intelectuali, aceştia sunt divizați în jurul a două biserici: biserica ortodoxă română (finanțată de statul român şi recunoscută de statul belgian, actualmente avându-l ca preot pe Vasile Palade) şi biserica catolică de rit ortodox (greco-romană), avându-l preot astăzi pe Petre Gherman.

După revoluția din decembrie 1989, putem identifica trei valuri ale emigrației românilor în Belgia, şi anume, între 1990-1995, între 1995-2000 şi din 2000 – până în prezent. Fiecare val prezintă anumite particularități, ce provin dintr-o diferență la nivel de cauze ale migrației, diferență de metode de regularizare pe teritoriul belgian, dar şi de profil al indivizilor implicați în acest proces.

În Bruxelles se pot identifica următoarele principale categorii sociale ale emigranților români:

A. Intelectualii sunt împărțiți în două grupe:

1. stabiliți înainte de anul 1989 (media de vârstă este ridicată, peste 65 ani). Aceştia s-au adaptat, în timp, foarte bine regulilor impuse de statul belgian, şi nu îşi doresc să se întoarcă definitiv în România.

2. stabiliți după anul 1989 (media de vârstă este în jur de 40-50 ani). Majoritatea, orientându-se profesional lucrează la mari companii, unde au contracte de muncă de maxim patru ani pe care şi le înnoiesc sau au propria afacere.

B. Lucrătorii

Această categorie este compusă, în general, din persoane cu studii medii care au părăsit țara din dorința de a câştiga mai mulți bani decât în România. Ei vin în general

[1] Lucrarea expune câteva idei, concluzii pe care le-am conceput datorită cercetării pe teren efectuată în luna mai, 2005 în Bruxelles, în urma unei burse postdoctorat.

BDD-V2359 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:58:20 UTC)

cu un sejur limitat, sperând să poată obține un contract de muncă care să îi ajute să rămână pentru mai mult timp, sau chiar să se regularizeze la un moment dat; media de vârstă variază. Pentru români, însă, emigrația devine exclusiv economică, iar obținerea dreptului de rezidență, din ce în ce mai dificilă. Sectoarele economice în care aceştia activează de obicei sunt construcții, curățenie, domeniul hotelier şi al restaurantelor, transporturi. Putem remarca prezența acestora în special la activitățile orientate spre o cultură de masă, precum diferite concerte de muzică uşoară şi populară ale artiştilor români sau proiecții de filme. Ei sunt de asemenea cei mai frecvenți clienți ai serviciului de traduceri legalizate şi interpretariat, mai ales din momentul în care încep demersurile în vederea obținerii unui statut legal de şedere.

O mică parte dintre persoanele venite cu un contract de muncă, după ce au trăit în Belgia pentru mai mult timp, reuşesc să se stabilească aici definitiv. În prezent însă, pentru a putea rămâne pe teritoriul Belgiei în legalitate, opțiunea spre care majoritatea se orientează este obținerea statutului de independent.

Aceşti lucrători, o data ce devin independenți şi situația lor financiară se stabilizează, vor demara procedura de regrupare familială, pentru a-şi aduce rudele de gradul I în Belgia şi a se stabili aici definitiv, România rămânând astfel, doar destinația obişnuită pentru vacanțe.

C. Clandestinii

Aceste persoane ajung de obicei în Bruxelles cu o viză de turist şi încep să lucreze „la negru". Când viza expiră, ei decid să rămână şi, din acel moment, se află în ilegalitate. Începând din 2002, ca urmare a suprimării vizelor pentru români în spațiul Schengen, un număr din ce în ce mai mare de persoane fără acte legale au pătruns în Belgia. Majoritatea persoanelor din comunitatea rromă care se găsesc în Belgia fac parte din această categorie şi, în special, acea parte a acestei etnii care se ocupă cu cerşetoria şi diverse infracțiuni minore. Cât despre persoanele care lucrează în mod clandestin, ele sunt în general necalificate profesional, nu cunosc limba şi legislația belgiană, deci cazurile de exploatare din partea angajatorilor sunt destul de frecvente pentru această categorie. Condițiile de muncă, condițiile de viață, salariul şi asigurarea în caz de accident de muncă nu corespund cel mai adesea normelor convenționale.

Zonele din Bruxelles cele mai frecventate de români clandestini, a căror situație financiară este adesea precară, sunt:

- Biserica Ste-Catherine – este o veche biserică catolică în stil gotic, amplasată în centrul istoric al Bruxelles-ului. Jumătate din aceasta este închiriata Bisericii Ortodoxe Române. Aici are loc slujba în limba română, de la 11 la 13,30 în fiecare duminică şi în zilele de sărbătoare.

- Piața Abatorului de la Anderlecht (zonă marginală al Bruxelles-ului), poate cea mai mare şi mai ieftină piața de week-end din Bruxelles, este unul dintre locurile unde poți auzi vorbindu-se româneşte aproape la fiecare pas, dar în special în fața magazinului ce poartă numele „Chez Georges" şi care vinde produse româneşti. De altfel, o mare parte dintre clandestini chiar s-au stabilit în aceasta zonă, şi datorită proximității pieței, dar mai ales datorită stării avansate de degradare a imobilelor, ceea ce înseamnă bineînțeles o chirie ieftină.

- Cartierul Madou o parte din comuna Mollenbeek (zona de lângă Canal) sunt de asemenea preferate de clandestini, pentru că este vorba de două zone ieftine ale

BDD-V2359 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:58:20 UTC)

Bruxelles-ului, cartiere de emigranți, caracterizate de o salubritate şi o securitate îndoielnice.

- Petit Château este Centrul de primire al persoanelor care cer azil în Belgia. Pentru aceşti emigranți clandestini, zona din jurul acestuia reprezintă locul de aşteptare pentru a găsi de lucru „la negru", iar grupurile sunt destul de bine delimitate în funcție de țara de origine: ucraineni, moldoveni, români.

- metroul din Bruxelles, din păcate, este zona în care sunt cele mai mari şanse de a întâlni clandestini români (în special rromi veniți din România). Este vorba de cerşetorii din stații (în Belgia cerşetoria este legală), pasaje subterane sau vagoane care pot fi valizi sau pot prezenta handicapuri fizice (reale sau false). În afară de metrou, mai putem întâlni această categorie şi în cele trei gări principale din Bruxelles (Gara de Nord, Centrală şi de Sud), dar şi în parcările hipermarket-urilor. Aproximativ în aceleaşi zone întâlnim şi muzicanții străzii care practică tot o formă de cerşetorie, deşi mai bine acceptată de populația autohtonă**.**

D. Studenții

Majoritatea studenților români prezenți în Belgia sunt veniți cu burse de studiu şi ei se vor întoarce în România după terminarea studiilor. Unii vor rămâne în Bruxelles în urma semnării unui contract de muncă sau în cazul în care se hotărăsc să devină independenți. În general, persoanele din această categorie refuză clandestinitatea, dar sunt şi cazuri care fac excepție.

Ei sunt grupați în general în Bruxelles (Universitatea Liberă din Bruxelles cu predare în limba franceza şi varianta flamandă/engleză dar şi în principalele centre universitare ale Belgiei: Louvain/Leuven (Universitatea Catolică din Louvain/Leuven, cu predare în flamandă/engleză, dar şi câteva secții în franceză) şi Liège (Universitatea din Liège, cu predare exclusiv în franceză). Conform bazei de date a Oficiului statistic al comunităților europene, între 1999 şi 2003 au urmat studii superioare universitare, postuniversitare, doctorale si postdoctorale un număr total de 2816 de studenți români (deci nu vorbim de cetățenii belgieni de origine română).

Amintind principalele categorii sociale ale emigranților români din Bruxelles putem constata ca procesul de emigrație poate fi structurat pe trei nivele:

Integrarea – locul care este acordat migratului, eventual funcția sa în ansamblu mai larg al societății care îl primeşte.

Asimilarea – prin care se conturează mecanismele de identificare culturală ce apar în experiența emigrantului, respectiv apropierea sau distanțarea în relațiile dintre grupurile de emigranți şi cele autohtone, relativa distrugere a culturii de origine, renunțarea la propriile valori şi asimilarea regulilor şi culturii societății de adopție.

Un al treilea nivel de analiză a emigrantului este cel al identificării naționale ca model cetățenesc**,** de participare politică, de imaginar istoric, de apartenență statală. Emigrantul nu numai ca este supus sa-şi schimbe statutul social – locul de muncă, poziția ierarhică, să-şi transforme modelul cultural – alimentar, religios, familial; atunci când are un proiect de instalare definitivă, el este confruntat cu o problemă de alegere națională, impusă sau refuzată de stat, de sistemul politic al țării gazdă.

Toți emigranții, indiferent de categoria socială căreia îi aparține, după ce drumul spre destinație se încheie cu bine, trebuie să-şi rezolve problemele de locuință şi angajare într-un loc de muncă, nevoi care se realizează, de regulă, cu sprijinul celor cunoscuți sau de aceeaşi etnie. Necunoaşterea limbii şi înstrăinarea de propria țară

BDD-V2359 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:58:20 UTC)

reprezintă impedimente majore ale adaptării şi integrării în noul mediu socio-cultural. Dacă exercită munci inferioare celor practicate anterior sau abjecte, apare un sentiment puternic de frustrare şi umilință. Satisfacția câştigului este umbrită de dorul celor dragi; mediul străin în care emigrantul este constrâns să trăiască îi poate oferi confortul material, civilizat, dar nu şi liniştea sufletească.

Percepția situațiilor care îi sunt ostile îi rănesc mai uşor sensibilitatea, iar restrângerea rolurilor sociale avute anterior îl predispun la interiorizare şi, implicit, îi afectează impulsurile sociabilității. Trebuințele sociale sunt satisfăcute selectiv şi, de multe ori, unele sunt amânate, iar altele devin neînchipuit de costisitoare. Renunțarea la anumite plăceri şi bucurii personale are menirea de a amplifica sentimentul înstrăinării.

Psihologia emigrantului adună în sine permanenta luptă a contrastelor dintre cele două lumi – din care a plecat şi în care a venit. El se află într-o permanentă căutare pentru a-şi dobândi o nouă identitate morală, profesională şi socială. Ajutorul trimis celor rămaşi acasă (sub formă de bani sau obiecte) îi dă satisfacția utilității şi suportul comunicării afective.

Emigranții acumulează o experiență socială care îi ajută să depăşească mai uşor dificultățile vieții. Comparațiile pe care le pot face între țara de origine şi noile realități în care trăiesc le dezvoltă atitudinea critică şi simțul discernământului. Ei ştiu să fructifice mai bine oportunitățile sociale şi au o inteligență mai plastică, dobândită prin confruntarea cu capcanele existenței cotidiene. Dacă emigrantul a reuşit să-şi atingă țelurile propuse, atunci a devenit un om liber. Dacă, dimpotrivă, a eşuat va fi cuprins de regrete şi remuşcări, putând ajunge o victimă a propriilor năzuințe (cuprins de stări nevrotice sau anxioase, depersonalizat). Pentru cei rămaşi acasă, emigranții sunt imaginea vie a destinului: generos cu unii, trist şi intolerant cu alții. Reuşita socială impune respect, prețuire, invidie; eşecul stârneşte compasiune şi dezamăgire.

The Social Classification of Romanian Emigrants in Brussels

In the Belgian society, the Romanian emigrants can be analyzed from a social point of view (the social class to which they belong), from a social-historical point of view (the reason behind they migration) as well as from an economical point of view (based on their incomes).

In Brussels it can be identified the following main social categories of the Romanian emigrants.

A. **The intellectuals** are divided into two groups:

1. Established before 1989 (the average age is high, more than 65 years old),
2. Established after 1989 (the average age is around 40-50 years old).

B. **The workers.** This category is generally composed of people with middle level of education who have left the country because they wanted to earn better than they did in Romania.

C. **The clandestine emigrants**. Those people usually arrive in Brussels with a tourist visa and start to work illegally. When their visa expires, they decide to stay and so they became illegal.

D. **The students**. They come with scholarships and plan to return to Romania after finishing their studies. Some will remain in Brussels after signing a labor contract in case they decide to become independent.

BDD-V2359 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:58:20 UTC)